

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ

ΑΝΑΡΤΗΤΕΑ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΔΙΑΦΑΝΕΙΑ

ΕΚΘΕΣΗ ΕΠΙ ΤΟΥ ΝΟΜΟΣΧΕΔΙΟΥ «Οργανισμός Ακαδημίας Αθηνών»

Ι. Γενικές παρατηρήσεις

Α. Το υπό συζήτηση και ψήφιση νομοσχέδιο, όπως το επεξεργάσθηκε η Διάρκης Επιτροπή Μορφωτικών Υποθέσεων, διαρθρώνεται σε είκοσι ένα κεφάλαια (Α΄-ΚΑ΄) και ογδόντα τέσσερα (84) άρθρα, συμπεριλαμβανομένου του ακροτελεύτιου άρθρου που ορίζει τον χρόνο έναρξης ισχύος του νόμου, και αφορά τη μεταρρύθμιση του πλαισίου οργάνωσης και λειτουργίας της Ακαδημίας Αθηνών.

Το Κεφάλαιο Α΄ (άρθρα 1-2), με τίτλο «Σκοπός και Αντικείμενο», περιλαμβάνει τον σκοπό (άρθρο 1) και το αντικείμενο του νομοσχεδίου (άρθρο 2).

Το Κεφάλαιο Β΄ (άρθρα 3-7), υπό τον τίτλο «Σκοπός της Ακαδημίας Αθηνών – Βασικά χαρακτηριστικά», ορίζει τον σκοπό και τα μέσα επίτευξής του (άρθρα 3 και 4), τον χαρακτήρα της ως Εθνικής Ακαδημίας (άρθρο 5), την έδρα (άρθρο 6) και τη νομική μορφή της Ακαδημίας Αθηνών (άρθρο 7).

Το Κεφάλαιο Γ΄ (άρθρα 8-10), που φέρει τον τίτλο «Συγκρότηση της Ακαδημίας – Όργανα», ορίζει τις Τάξεις (άρθρο 8), τον αριθμό των μελών (άρθρο 9) και τα όργανα της Ακαδημίας Αθηνών (άρθρο 10).

Το Κεφάλαιο Δ΄ (άρθρα 11-12), υπό τον τίτλο «Επιτροπές της Ακαδημίας», καθορίζει τις επιτροπές της Ακαδημίας Αθηνών (άρθρο 11) και τη διαδικασία συγκρότησής τους (άρθρο 12).

Το Κεφάλαιο Ε΄ (άρθρα 13-24), που φέρει τον τίτλο «Εκλογή Ακαδημαϊκών», εισάγει ρυθμίσεις που προβλέπουν τη συμμετοχή στην Ακαδημία Αθηνών τακτικών και επίτιμων μελών (άρθρα 13-14), ξένων εταίρων (άρθρο 15) και αντεπιστελλόντων μελών (άρθρο 16), τη διαδικασία εκλογής των τακτι-

2

κών μελών (άρθρα 17-18), των ξένων εταίρων και των αντεπιστελλόντων μελών (άρθρο 19), τη διαδικασία ανακήρυξης των επίτιμων μελών (άρθρο 20), την ανακοίνωση θανάτου μέλους ή ξένου εταίρου της Ακαδημίας (άρθρο 21) και, επίσης, τις περιπτώσεις διαπίστωσης της αυτοδίκαιης παραίτησης των τακτικών μελών (άρθρο 22) και της απώλειας της ιδιότητάς τους ως ενεργών (άρθρο 23), καθώς και τη διαδικασία λήψης απόφασης για τη διαγραφή ενός τακτικού μέλους (άρθρο 24).

Το Κεφάλαιο ΣΤ' (άρθρα 25-27), υπό τον τίτλο «Αρμοδιότητες της Ολομέλειας – Δικαιώματα και καθήκοντα των Ακαδημαϊκών», καθορίζει τις αρμοδιότητες της Ολομέλειας της Ακαδημίας Αθηνών (άρθρο 25), τα δικαιώματα των επίτιμων και των αντεπιστελλόντων μελών (άρθρο 26) και τη διαδικασία συμπλήρωσης του καταλόγου παρουσίας στις συνεδρίες της Ολομέλειας και των Τάξεων (άρθρο 27).

Το Κεφάλαιο Ζ' (άρθρα 28-30), που φέρει τον τίτλο «Προεδρείο της Ακαδημίας», προβλέπει τη συγκρότηση του Προεδρείου της Ακαδημίας (άρθρο 28) και τη διαδικασία ανάδειξης των μελών του (άρθρα 29 και 30).

Το Κεφάλαιο Η' (άρθρα 31-35), υπό τον τίτλο «Αρμοδιότητες των μονομελών οργάνων της Ακαδημίας», καθορίζει τις αρμοδιότητες του Προέδρου (άρθρο 31) και του Γενικού Γραμματέα της Ακαδημίας (άρθρο 32), του Γραμματέα επί των Πρακτικών (άρθρο 33), του Γραμματέα επί των δημοσιευμάτων (άρθρο 34) και του Εφόρου (άρθρο 35).

Το Κεφάλαιο Θ' (άρθρα 36-38), που φέρει τον τίτλο «Προεδρείο των Τάξεων», προβλέπει τη συγκρότηση του Προεδρείου των Τάξεων (άρθρο 36) και τη διαδικασία ανάδειξης του Προέδρου (άρθρο 37) και του Γραμματέα κάθε Τάξης (άρθρο 38).

Το Κεφάλαιο Ι' (άρθρα 39-40), υπό τον τίτλο «Αρμοδιότητες των Προεδρείων των Τάξεων», καθορίζει τις αρμοδιότητες του Προέδρου (άρθρο 39) και του Γραμματέα κάθε Τάξης (άρθρο 40).

Το Κεφάλαιο ΙΑ' (άρθρα 41-44), που φέρει τον τίτλο «Σύγκλητος της Ακαδημίας», προβλέπει τη συγκρότηση (άρθρο 41), τις αρμοδιότητες (άρθρα 43 και 44) και τη διαδικασία διεξαγωγής των συνεδριών της Σύγκλητου της Ακαδημίας (άρθρο 44).

Το Κεφάλαιο ΙΒ' (άρθρα 45-54), υπό τον τίτλο «Συνεδρίες της Ολομέλειας, των Τάξεων και των Επιτροπών», εισάγει ρυθμίσεις σχετικά με την τακτικότητα των συνεδριών της Ολομέλειας και των Τάξεων της Ακαδημίας (άρθρο 45), τη δυνατότητα συμμετοχής οσωνδήποτε τακτικών μελών σε περίπτωση μη λήψης αποφάσεων (άρθρο 46), τη διαδικασία σύγκλησης των συλλογικών οργάνων (άρθρο 47), τους συμμετέχοντες στις δημόσιες και τις κατ' ιδίαν συνεδρίες της Ολομέλειας (άρθρο 48), τη διαδικασία διεξαγωγής

των συνεδριών της Ολομέλειας (άρθρο 49), τους συμμετέχοντες στις συνεδρίες των Τάξεων (άρθρο 50), τη δυνατότητα πραγματοποίησης έκτακτων συνεδριών της Ολομέλειας και των Τάξεων (άρθρο 51), τις ειδικές αρμοδιότητες της Ολομέλειας (άρθρο 52), την απαρτία και την πλειοψηφία στις συνεδρίες των συλλογικών οργάνων (άρθρο 53) και τον ορισμό των δημόσιων πανηγυρικών συνεδριών (άρθρο 54).

Το Κεφάλαιο ΙΓ΄ (άρθρα 55-60), που φέρει τον τίτλο «Δημοσιεύματα της Ακαδημίας», περιλαμβάνει διατάξεις που αφορούν τις αρμοδιότητες του Αυτοτελούς Τμήματος Έκδοσης Δημοσιευμάτων (άρθρο 55), ειδικότερα ζητήματα δημοσιευμάτων (άρθρο 56), τη συγκρότηση και τις αρμοδιότητες της Επιτροπής Δημοσιευμάτων (άρθρο 57), την αρμοδιότητα της Συγκλήτου να αποφασίζει για τη δημοσίευση ή μη έργων στη σειρά «Πραγματείες» (άρθρο 58), τα περιουσιακά δικαιώματα της πνευματικής ιδιοκτησίας επί έργων που εκδίδει η Ακαδημία (άρθρο 59) και την απαγόρευση επανέκδοσης έργου, το οποίο έχει προηγουμένως δημοσιευθεί αλλού (άρθρο 60).

Το Κεφάλαιο ΙΔ΄ (άρθρο 61) φέρει τον τίτλο «Βιβλιοθήκη και Αρχεία της Ακαδημίας» και εισάγει ρυθμίσεις σχετικές με την οργάνωση και τη λειτουργία της Βιβλιοθήκης και των Αρχείων της Ακαδημίας.

Το Κεφάλαιο ΙΕ΄ (άρθρα 62-65), υπό τον τίτλο «Βραβεύσεις της Ακαδημίας – Υποτροφίες», προβλέπει την προκήρυξη βραβείων από την Ακαδημία (άρθρο 62), την απαγόρευση βράβευσης των μελών και του προσωπικού της Ακαδημίας (άρθρο 63), την απονομή του «Αριστείου» της Ακαδημίας κατά την πανηγυρική συνεδρία της Ολομέλειας την 25η Μαρτίου (άρθρο 64) και τον καθορισμό υποτροφιών από τη Σύγκλητο (άρθρο 65).

Το Κεφάλαιο ΙΣΤ΄ (άρθρα 66-70), που φέρει τον τίτλο «Κέντρα έρευνας της Ακαδημίας», περιλαμβάνει διατάξεις που αφορούν την ένταξη Ερευνητικών Κέντρων και Γραφείων Έρευνας στο νομικό πρόσωπο της Ακαδημίας (άρθρο 66), την εποπτεία των ερευνητικών αυτών μονάδων (άρθρα 67 και 68), τη ρύθμιση της υπηρεσιακής κατάστασης του ερευνητικού και διοικητικού προσωπικού (άρθρο 69) και την αρμοδιότητα λήψης αποφάσεων από τη Σύγκλητο για οικονομικά ζητήματα (άρθρο 70).

Το Κεφάλαιο ΙΖ΄ (άρθρο 71) φέρει τον τίτλο «Πόροι της Ακαδημίας» και προβλέπει τις πηγές των πόρων της Ακαδημίας.

Το Κεφάλαιο ΙΗ΄ (άρθρα 72-77), υπό τον τίτλο «Διαχείριση των πόρων και της περιουσίας της Ακαδημίας», εισάγει ρυθμίσεις σχετικά με την αρμοδιότητα της Συγκλήτου να διαχειρίζεται τους πόρους της Ακαδημίας (άρθρο 72), την πίστωση όλων των δαπανών στον αντίστοιχο προϋπολογισμό (άρθρο 73), τη δυνατότητα αναμόρφωσης του προϋπολογισμού (άρθρο 74), την απαλλαγή των ακινήτων της Ακαδημίας Αθηνών από δημοτικά τέλη και φό-

ρους (άρθρο 75), την άσκηση ελέγχου από την Ολομέλεια επί της διαχείρισης των πόρων (άρθρο 76) και τον καταλογισμό με απόφαση της Συγκλήτου των οφειλών τρίτων προς την Ακαδημία (άρθρο 77).

Το Κεφάλαιο ΙΘ΄ (άρθρα 78-79), υπό τον τίτλο «Λοιπές διατάξεις», προβλέπει τη συμμετοχή της Ακαδημίας Αθηνών στην ίδρυση του Διεθνούς Κοινοῦ των Ακαδημιών ως σωματείου (άρθρο 78) και ορίζει ότι το έμβλημα της Ακαδημίας φέρει την κεφαλή της Αθηνάς (άρθρο 79).

Το Κεφάλαιο Κ΄ (άρθρα 80-83), υπό τον τίτλο «Εξουσιοδοτικές, τελικές, μεταβατικές και καταργούμενες διατάξεις», εισάγει τις εξουσιοδοτικές (άρθρο 80), τις τελικές (άρθρο 81), τις μεταβατικές (άρθρο 82) και τις καταργούμενες (άρθρο 83) διατάξεις.

Τέλος, το Κεφάλαιο ΚΑ΄ (άρθρο 84), υπό τον τίτλο «Εναρξη ισχύος», ορίζει την έναρξη ισχύος του νόμου.

Β. Η «Ακαδημία Αθηνών» ιδρύθηκε με τη Συντακτική Απόφαση της 18ης Μαρτίου 1926 ως η «εν Αθήναις Ακαδημία των Επιστημών, των Γραμμάτων και των Καλών Τεχνών». Σύμφωνα με το άρθρο 1 του ιδρυτικού της νόμου "Περί κυρώσεως και τροποποιήσεως της από 18 Μαρτίου 1926 Συντακτικής Αποφάσεως περί οργανισμού της Ακαδημίας Αθηνών" (4398/1929, Α' 308), η Ακαδημία είχε ως σκοπό: «α) Την καλλιέργεια και την προαγωγήν των Επιστημών των Γραμμάτων και των Καλών Τεχνών και καθόλου των ανθρωπίνων γνώσεων διά της συγκεντρώσεως και της συνεργασίας των επιφανεστάτων Ελλήνων επιστημόνων, λογογράφων και καλλιτεχνών και της μετά των ξένων Ακαδημιών και άλλων υπερόχων επιστημόνων, λογίων και καλλιτεχνών επικοινωνίας, β) Την έρευναν των στοιχείων και των προϊόντων της Ελληνικής γής και καθόλου της μελέτης της φύσεως της Χώρας, την επιστημονικήν υποστήριξιν και ενίσχυσιν της Γεωργίας, της Βιομηχανίας, της Ναυτιλίας και των λοιπών πλουτοπαραγωγικών κλάδων και δυνάμεων του τόπου και εν γένει την προαγωγήν της Εθνικής Οικονομίας, και γ) Την διά γνωμοδοτήσεων, προτάσεων, αποφάσεων και κρίσεων διαφώτισιν και καθοδήγησιν εις τα σχετικά έργα αυτών της Κυβερνήσεως και των άλλων Αρχών και εν γένει την εξυπηρέτησιν των σχετικών προς την αρμοδιότητα αυτής δημοσίων και ιδιωτικών αναγκών του τόπου».

Σύμφωνα με τον Οργανισμό της, όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο μόνο του π.δ. 229/1975 (Α' 68), η Ακαδημία Αθηνών αποτελεί ενιαίο σώμα, διαιρούμενο σε τρεις Τάξεις. Εκλέγει τα τακτικά της μέλη, τα οποία πρέπει να διακρίνονται στις επιστήμες ή τα γράμματα ή τις τέχνες «διά σπουδαίων έργων». Η απόφαση της Ολομέλειας της Ακαδημίας δεν ελέγχεται δικαστικά ως προς την ορθότητα της ουσιαστικής της κρίσης (βλ. ΣτΕ 1623/2023), υ-

ποβάλλεται δε στον Υπουργό Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού, προκειμένου αυτός να ασκήσει έλεγχο νομιμότητας ως προς τα αριθμητικά δεδομένα της ψηφοφορίας και να προκαλέσει την έκδοση προεδρικού διατάγματος διορισμού του υποψήφιου ως τακτικού μέλους της Ακαδημίας Αθηνών (ΣτΕ Ολομ. 1377/2013, 1529/1984, 432/1983).

Η Ακαδημία διοικείται από μονομελή και συλλογικά όργανα, ενώ έχει κριθεί από τη νομολογία ότι αποτελεί νομικό πρόσωπο με δημόσιο χαρακτήρα (ΣτΕ 727/1935, 180/1944, Γνωμοδότηση Ν.Σ.Κ. αριθμ. 361/2011), το οποίο τελεί υπό την εποπτεία του Υπουργού Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού. Σύμφωνα με την Ανάλυση Συνεπειών Ρύθμισης του παρόντος νομοσχεδίου, με τις προτεινόμενες διατάξεις του Οργανισμού αντιμετωπίζεται το ζήτημα του εκσυγχρονισμού του πλαισίου οργάνωσης και λειτουργίας της Ακαδημίας Αθηνών.

II. Παρατηρήσεις επί των άρθρων

1. Επί του άρθρου 7

Στο άρθρο 7 ορίζεται ότι «[η] Ακαδημία λειτουργεί ως αυτοδιοικούμενο νομικό πρόσωπο δημόσιου δικαίου και εποπτεύεται από τον Υπουργό Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού». Συναφώς, έχει υποστηριχθεί, αναφορικά με τον προσδιορισμό της έκτασης και των ορίων του ελέγχου νομιμότητας που ασκεί ο Υπουργός Παιδείας επί εκλογής τακτικού μέλους της Ακαδημίας Αθηνών (βλ. Γνωμοδότηση ΝΣΚ αριθμ. 361/2011), ότι «[η] διοικητική εποπτεία επί των δημοσίων νομικών προσώπων ως έλεγχος που ασκείται από την Κρατική Διοίκηση συνιστά αυτόματα περιορισμό της αυτοδιοίκησης αυτών και ως εκ τούτου δεν τεκμαίρεται, όπως συμβαίνει με τον ιεραρχικό έλεγχο, αλλά πρέπει να προβλέπεται ειδικά, οι δε σχετικές διατάξεις πρέπει να καθορίζουν τα μέσα της άσκησης και τα όρια της διοικητικής εποπτείας» (βλ. Σπηλιωτόπουλο Επ., Κονδύλη Β., Εγχειρίδιο διοικητικού δικαίου, 16η έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη 2023, παρ. 254). Κατά τα ανωτέρω, θα μπορούσε να τεθεί ζήτημα ειδικότερης, ρητής αναφοράς στον παρόντα Οργανισμό ως προς τα μέσα άσκησης και τα όρια της ασκούμενης διοικητικής εποπτείας στην Ακαδημία Αθηνών εκ μέρους του Υπουργού Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού.

2. Επί του άρθρου 12

Διά της παραγράφου 3 του άρθρου 12 ορίζεται ο τρόπος συγκρότησης των επιτροπών της Ακαδημίας Αθηνών, ως εξής: «Οι επιτροπές συγκροτούνται από μέλη της Ακαδημίας, τακτικά, αντεπιστέλλοντα ή επίτιμα, ή ξένους

εταίρους, από την ίδια τάξη ή, αν η φύση των σχετικών ζητημάτων το απαιτεί, από διαφορετικές τάξεις, ή από ερευνητές της Ακαδημίας και από τρίτους». Προς αποφυγή ερμηνευτικής σύγχυσης, και εφόσον το αληθές νόημα της φράσης είναι ότι οι εκπρόσωποι των ως άνω κατηγοριών μελών/ερευνητών της Ακαδημίας και τρίτων προσώπων μπορούν σωρευτικά, και όχι διαζευκτικά, να ορισθούν ως μέλη των επιτροπών, θα μπορούσε να απαλειφθεί από τη φράση ο διαζευκτικός σύνδεσμος «ή» και να αντικατασταθεί από τη χρήση κομμάτων.

3. Επί των άρθρων 13 έως 16

α. Διά των άρθρων 13 έως 16 προσδιορίζονται οι τίτλοι και τα προσόντα εκλογής ή ανάδειξης των τακτικών και επίτιμων μελών, των ξένων εταίρων και των αντεπιστελλόντων μελών της Ακαδημίας Αθηνών. Ειδικότερα, στα άρθρα 13 (τακτικά μέλη) και 15 (ξένοι εταίροι) διευκρινίζεται ότι οι εκλεγέντες φέρουν τον τίτλο «Ακαδημαϊκός» ή τον τίτλο «μέλος της Ακαδημίας Αθηνών», με ή χωρίς τον προσδιορισμό «τακτικό». Ερωτάται αν κρίνεται σκόπιμο να περιληφθεί διευκρίνιση και στα άρθρα 14 (επίτιμα μέλη) και 16 (αντεπιστέλλοντα μέλη) ως προς τον αντίστοιχο προσδιορισμό των τίτλων των ανακηρυχθέντων και εκλεγέντων μελών των ως άνω άρθρων. Εξ άλλου, παρατηρείται ότι τα τακτικά μέλη και οι ξένοι εταίροι προσδιορίζονται με τον ίδιο ακριβώς τρόπο.

6. Στο δεύτερο εδάφιο της παραγράφου 2 του άρθρου 13 ορίζεται, ως προς τα τακτικά μέλη της Ακαδημίας, ότι «[ο]ι εκλεγόμενοι πρέπει να έχουν τη συνήθη διαμονή τους στην Ελλάδα», σύμφωνα, μάλιστα, με την παρ. 1 στοιχ. γ) του άρθρου 23 «[δ]εν λογίζονται ως ενεργά τακτικά μέλη: (...) όσοι δεν πληρούν τον όρο διαμονής της παρ. 2 του άρθρου 13 (...)».

Συναφώς παρατηρούνται τα ακόλουθα:

Ο νομικός δεσμός του φυσικού προσώπου προς ορισμένη γεωγραφική περιοχή ή συγκεκριμένο σημείο εντός αυτής αποδίδεται, κατά το αστικό δίκαιο, με τη γενική έννοια της «κατοικίας», η οποία αποτελεί την κύρια και μόνιμη εγκατάσταση του προσώπου, δηλαδή, το επίκεντρο των βιοτικών, κοινωνικών και επαγγελματικών δραστηριοτήτων του, είτε κατ' επιλογήν του (εκούσια κατοικία) είτε εκ του νόμου (νόμιμη κατοικία) (άρθρα 51-56 ΑΚ). Η εκούσια κατοικία απαρτίζεται από δύο στοιχεία, τα οποία πρέπει να συνυπάρχουν: το στοιχείο της υλικής (πραγματικής) εγκατάστασης του προσώπου σε συγκεκριμένο τόπο (corpus) και το βουλευτικό στοιχείο, το οποίο συνίσταται στην επιθυμία του προσώπου να χρησιμοποιεί αυτόν τον τόπο ως κέντρο της εγκατάστασής του (animus), κατόπιν συνεκτίμησης της εν γένει συμπεριφοράς του προσώπου. Εφόσον συντρέχουν τα ως άνω στοιχεία, δεν

έχει νομική σημασία αν το πρόσωπο δεν διαμένει συνεχώς ή κατά το μεγαλύτερο μέρος του χρόνου του σε συγκεκριμένο τόπο (ΑΠ 630/2016, ΣτΕ 1331/2004). Η διαπίστωση της κατοικίας του προσώπου έχει ιδιαίτερη σημασία, γιατί συνδέεται με σειρά έννομων συνεπειών που υπερβαίνουν το αστικό δίκαιο (ιδιωτικό διεθνές δίκαιο, κληρονομικό δίκαιο κ.ά) και εκτείνονται, π.χ., στο αστικό δικονομικό δίκαιο (δωσιδικία δικαστηρίων), στο ευρωπαϊκό δικονομικό δίκαιο, στο φορολογικό δίκαιο, στο διοικητικό δίκαιο (ιδίως, μεταδημοτεύσεις, αδειοδοτήσεις, αλλά και στρατολογική νομοθεσία) και στο ποινικό δίκαιο, ουσιαστικό και δικονομικό (π.χ., άρθρο 105 του Ποινικού Κώδικα για την έκτιση της ποινής στην κατοικία του προσώπου).

Η κατοικία διαφέρει από τη διαμονή, που μπορεί να είναι απλή, συνήθης ή προσωρινή, και η οποία, αφενός, δεν συνιστά κύρια και μόνιμη εγκατάσταση του προσώπου, όπως η κατοικία και, αφετέρου, δεν είναι αποκλειστική (κάθε πρόσωπο μπορεί να έχει μία μόνο κατοικία). Ως διαμονή νοείται ο τόπος παραμονής ενός προσώπου, χωρίς το βουλευτικό στοιχείο της πρόθεσης μόνιμης εγκατάστασης (Απ. Γεωργιάδης, Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, 5η έκδ., σελ. 126 και ΑΠ 1072/2017, ΧρΙΔ 2018, σελ. 681). Εάν υπάρχουν περισσότεροι τόποι διαμονής, λαμβάνεται υπόψη ο κύριος ή ο συνήθης.

Παρατηρείται ότι η σύγχρονη τάση είναι να υποχωρεί η σημασία της κατοικίας υπέρ της «συνήθους διαμονής», ιδίως λόγω της αύξησης της κινητικότητας των προσώπων (βλ., αναλυτικά, Κ. Φουντεδάκη, Σύντομη Ερμηνεία του Αστικού Κώδικα, Ι, 2η έκδ., Εισαγωγικές Παρατηρήσεις στα άρθρα 51-56, αρ. 5 επ.). Η συνήθης ή η απλή διαμονή χρησιμοποιούνται καταρχήν επικουρικά, όταν δεν υπάρχει ή δεν μπορεί να διαπιστωθεί η κατοικία του προσώπου (βλ. άρθρα 30, για τους ανιθαγενείς, και 53 του Αστικού Κώδικα). Υπάρχουν, όμως, και ρυθμίσεις στις οποίες η διαμονή έχει αυτοτελή σημασία (από το ιδιωτικό διεθνές δίκαιο αναφέρονται τα άρθρα 6, 8 παρ. 2, 14, 18, 19, 20, 23 και 24 του Αστικού Κώδικα. Από τους λοιπούς κλάδους του δικαίου αναφέρονται, ενδεικτικά, από τον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, τα άρθρα 503, 518, 545, 797, 800 παρ. 1, 801 παρ. 1. Από το ποινικό δίκαιο, το άρθρο 73 του Ποινικού Κώδικα και το άρθρο 122 παρ. 1 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας). Επισημαίνεται ότι, σε ό,τι αφορά διεθνή συμβατικά κείμενα, ο όρος «συνήθης διαμονή» έχει αντικαταστήσει τον όρο «κατοικία». Μεταξύ αυτών, ο Κανονισμός 2201/2003 «για τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων σε γαμικές διαφορές και διαφορές γονικής μέριμνας», η Διεθνής Σύμβαση της Χάγης του 1980 «για τα αστικά θέματα της διεθνούς απαγωγής παιδιών», η Διεθνής Σύμβαση της Χάγης του 1996 «για την αρμοδιότητα, το εφαρμοστέο δίκαιο, την αναγνώριση, την εκτέλεση και τη συνεργασία σε θέματα γονικής ευθύνης και προστασίας των ανηλίκων» κ.λπ.

Ο απαιτούμενος χρόνος παραμονής σε έναν τόπο, προκειμένου να θεωρηθεί αυτός συνήθης διαμονή, δεν έχει παγίως προσδιορισθεί. Η έννοια, περιέχει, πάντως, τόσο το στοιχείο της μακράς παραμονής (*corpus*) όσο και το στοιχείο του *animus*, υπό την έννοια ότι το άτομο έχει καθιδρύσει το βιοτικό του κέντρο στη χώρα όπου διαμένει (βλ. Απ. Γεωργιάδη - Μ. Σταθόπουλο, Αστικός Κώδικας, Γενικές Αρχές, τ. Ι Α, άρθρα 1-126, 2016, σελ. 613, και Αλ. Μεταλληνό σε Σύντομη Ερμηνεία του Αστικού Κώδικα, Ι, 2η έκδ., άρθρο 30 αρ. 5, σελ. 105). Υποστηρίζεται, πάντως, ότι κάθε πρόσωπο μπορεί να έχει μόνο μια συνήθη διαμονή (ΕφΑΘ 3339/2015 και Αλ. Μεταλληνό, όπ. παρ., σελ. 105 αρ. 5).

Εξ άλλου, δεδομένου ότι δεν υπάρχει ενιαίος ορισμός της έννοιας ούτε σε διεθνές (όπως, π.χ., στη Σύμβαση της Χάγης) ούτε σε ενωσιακό επίπεδο («κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, και συγκεκριμένα, την απόφαση του ΔΕΕ επί της υπόθεσης C-289/20, της 25.11.2021), εφόσον «διαπιστώνεται ότι ο κανονισμός 2201/2003 δεν περιλαμβάνει ορισμό της έννοιας της "συνήθους διαμονής", γίνεται δεκτό ότι «(...) η έννοια της "συνήθους διαμονής" χαρακτηρίζεται, κατ' αρχήν, από δύο στοιχεία, ήτοι, αφενός, από τη βούληση του ενδιαφερομένου να εγκαταστήσει το σύννηθες κέντρο των συμφερόντων του σε συγκεκριμένο τόπο και, αφετέρου, από μια αρκούντως σταθερή παρουσία στο έδαφος του οικείου κράτους μέλους». Επίσης, η απόφαση του ΔΕΕ επί της υπόθεσης C-523/2007 της 2.4.2009, σκ. 38-39, όπου η έννοια της συνήθους διαμονής τέκνου, για τους σκοπούς του Κανονισμού 593/2008, συνδέεται με διαμονή που δεν έχει προσωρινό ή ευκαιριακό χαρακτήρα, και η οποία εκφράζει «την σε κάποιο βαθμό ενσωμάτωση [του τέκνου] σε ένα κοινωνικό ή οικογενειακό περιβάλλον». Πρόκειται, επομένως, για αόριστη έννοια, ο προσδιορισμός του περιεχομένου της οποίας πρέπει να λαμβάνει χώρα κατά τρόπο που να ανταποκρίνεται στον σκοπό της εκάστοτε ρύθμισης που την περιέχει.

Υπό των φως των ανωτέρω, και δεδομένου ότι κατά την παρ. 2 του άρθρου 23, «τα μη ενεργά τακτικά μέλη της Ακαδημίας δεν λαμβάνονται υπόψη για τον σχηματισμό απαρτίας και πλειοψηφίας στα συλλογικά όργανα της Ακαδημίας, αλλά διατηρούν τα λοιπά δικαιώματα του Ακαδημαϊκού», ερωτάται αν κρίνεται σκόπιμο να περιληφθούν στην οικεία διάταξη του Οργανισμού της Ακαδημίας Αθηνών στοιχεία που είτε να προσδιορίζουν ειδικότερα την έννοια της απαιτούμενης συνήθους διαμονής εκ μέρους των τακτικών μελών της, με γνώμονα τον σκοπό που υπηρετεί η εν λόγω διάταξη, είτε να εισαγάγουν σχετικό τεκμήριο, αν αυτή είναι η βούληση του νομοθέτη (βλ., συναφώς, την παρ. 2 του άρθρου 4 του ν. 4172/2013, η οποία καθιερώνει τεκμήριο φορολογικής κατοικίας και συνήθους διαμονής στην Ελλάδα

για τα φυσικά πρόσωπα που διαμένουν στη χώρα για διάστημα που, συνυπολογιζομένων και ολιγοήμερων διαστημάτων απουσίας στο εξωτερικό, είναι μεγαλύτερο του ημίσεος ενός πλήρους ημερολογιακού έτους).

4. Επί του άρθρου 17

Το άρθρο 17 ορίζει τη διαδικασία προκήρυξης για την εκλογή τακτικού μέλους στην Ακαδημία. Ειδικότερα, αφού η Ακαδημία αποφασίσει την πλήρωση της κενής έδρας και δημοσιεύσει την προκήρυξη με την προθεσμία για την υποβολή υποψηφιοτήτων, «[ο] κατάλογος των υποψηφίων και τα έργα τους διαβιβάζονται στην οικεία Τάξη, η οποία ορίζει τριμελή Επιτροπή που αποτελείται από ενεργά τακτικά μέλη, προκειμένου να συνταχθεί εισηγητική έκθεση μετά την αξιολόγηση των έργων και των προσόντων των υποψηφίων. Η έκθεση κοινοποιείται εγγράφως σε όλα τα μέλη της Τάξης. Ακολουθεί συζήτηση σε συνεδρία της Τάξης για την έγκριση της έκθεσης, με απαρτία των τριών πέμπτων (3/5) των ενεργών τακτικών μελών και με πλειοψηφία των παρόντων, η οποία δεν μπορεί να είναι μικρότερη από τα δύο πέμπτα (2/5) των ενεργών τακτικών μελών. Τέλος, η Τάξη υποβάλλει σε όλα τα μέλη της Ολομέλειας την εισηγητική έκθεση που εγκρίθηκε, μαζί με την πρότασή της για τα προσόντα ενός ή περισσότερων υποψηφίων προς εκλογή, η οποία περιλαμβάνει κατάλογο έως τριών (3) υποψηφίων που προτείνονται με σειρά προτίμησης» (παρ. 6). Εν συνεχεία, στην πρώτη τακτική συνεδρία της Ολομέλειας μετά την υποβολή της άνω πρότασης από την Τάξη, «η Ολομέλεια συζητεί για τα προσόντα των υποψηφίων που προτείνονται από την Τάξη και αποφασίζει με την απαρτία και την πλειοψηφία της παρ. 1 του άρθρου 53 για την προσθήκη ή μη και άλλου ή άλλων υποψηφίων που έχουν παραλειφθεί από την πρόταση, υπό την προϋπόθεση ότι οι τελευταίοι προτείνονται εγγράφως από δέκα (10) τουλάχιστον τακτικά ενεργά μέλη της Ακαδημίας» (παρ. 7), ενώ «[σ]την επόμενη τακτική συνεδρία της η Ολομέλεια, χωρίς άλλη συζήτηση, αποφασίζει για την εκλογή, με απαρτία των τριών πέμπτων (3/5) των ενεργών τακτικών μελών της και με απόλυτη πλειοψηφία των ενεργών τακτικών μελών της» (παρ. 8).

Παρατηρείται ότι, βάσει της ορισθείσας στις παραγράφους 6 έως 8 διαδικασίας, το έργο και τα προσόντα όσων υποβάλλουν υποψηφιότητα για την προκηρυχθείσα θέση εντός της τασσόμενης προθεσμίας αξιολογούνται από τριμελή Επιτροπή, η σχετική δε έκθεση εγκρίνεται από την Τάξη με αυξημένη απαρτία και καθορισμένη πλειοψηφία των παρόντων ενεργών τακτικών

μελών. Σημειώνεται ότι, όπως έχει κριθεί συναφώς (ΣτΕ 1623/2023 σκ. 12, 3330/1999 σκ. 14), «[η] εισηγητική έκθεση σκοπό έχει την πληρέστερη κατατόπιση της οικείας Τάξεως, καθώς και της Ολομέλειας της Ακαδημίας για τα έργα, τα προσόντα και την αξία εν γένει των υποψηφίων τακτικών μελών της Ακαδημίας, οι οποίοι, σύμφωνα με το άρθρο 17 του Οργανισμού, πρέπει να διακρίνονται στις επιστήμες ή τα γράμματα ή τις τέχνες "διά σπουδαίων έργων". Για την πραγμάτωση του σκοπού αυτού, η οριζόμενη από την Τάξη, Τριμελής Επιτροπή οφείλει να αναλύσει και αξιολογήσει τα έργα και τα προσόντα των υποψηφίων και την εν γένει επιστημονική τους δράση». Περαιτέρω, έχει κριθεί, με βάση τον ισχύοντα Οργανισμό της Ακαδημίας Αθηνών (ΣτΕ Ολ. 4095/2012 σκ. 7) ότι «(...) η γνώμη της οικείας Τάξης δεν δεσμεύει την Ολομέλεια ούτε ως προς το παραδεκτό των υποψηφιοτήτων, ούτε ως προς την περαιτέρω αξιολόγηση αυτών και επομένως η Ολομέλεια δύναται να προσθέσει στον κατάλογο των προταθέντων από την Τάξη υποψηφίων, εφόσον τούτο ζητηθεί εγγράφως από δέκα τουλάχιστον μέλη της Ακαδημίας, οποιονδήποτε υποψήφιο συμπεριλαμβάνεται στον γενικό κατάλογο με τους ανακηρυχθέντες από την Ολομέλεια υποψήφιους. Εξάλλου, οι ανωτέρω διατάξεις του Οργανισμού της Ακαδημίας δεν προβλέπουν αναπομπή του ζητήματος της εκλογιμότητας των υποψηφίων από την Ολομέλεια στην οικεία Τάξη όταν η Ολομέλεια διαφοροποιείται από τη γνώμη της τελευταίας».

Τέλος, παρατηρείται ότι, σύμφωνα με το άρθρο 20 παρ. 2 του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας (ν. 2690/1999), «[τ]ο όργανο που έχει την αποφασιστική αρμοδιότητα δεν μπορεί να εκδώσει πράξη με περιεχόμενο διαφορετικό από αυτό της σύμφωνης γνώμης ή της πρότασης. Η μη αποδοχή της θετικής σύμφωνης γνώμης ή της πρότασης, καθώς και η απόκλιση από την απλή γνώμη, πρέπει να αιτιολογούνται ειδικώς».

Κατά τα ανωτέρω, η χρήση του όρου «πρόταση» της Τάξης (παρ. 6) ενδέχεται να δημιουργήσει ερμηνευτική σύγχυση ως προς τη φύση της πράξης του γνωμοδοτικού οργάνου. Δεδομένου ότι στις περιπτώσεις υποβολής πρότασης η τελευταία έχει δεσμευτικό χαρακτήρα για το αποφασίζον όργανο, το οποίο δεν μπορεί να εκδώσει διαφορετικού περιεχομένου πράξη από την πρόταση του γνωμοδοτικού, θα ήταν, ενδεχομένως, σκόπιμο να αντικατασταθεί εν προκειμένω ο όρος «πρόταση» από τον όρο «γνώμη» της Τάξης, ο οποίος παραπέμπει σε διατύπωση απλής γνώμης.

5. Επί των άρθρων 25 και 52

Το άρθρο 25, το οποίο φέρει τον τίτλο «Ολομέλεια - Αρμοδιότητες» ορίζει τη συγκρότηση και τις αρμοδιότητες του ανώτατου οργάνου της Ακαδημίας. Παρατηρείται, ωστόσο, ότι στο Κεφάλαιο ΙΒ΄ του παρόντος, το οποίο φέρει τον τίτλο «Συνεδρίες της Ολομέλειας, των Τάξεων και των Επιτροπών» έχει περιληφθεί άρθρο (52) με τίτλο «Ειδικές αρμοδιότητες Ολομέλειας», όπου εξειδικεύονται οι αρμοδιότητες του οργάνου, όπως, μεταξύ άλλων, η εκλογή των οργάνων και των μελών της Ακαδημίας, η απονομή των βραβείων, η ψήφιση των προϋπολογισμών και η σύνταξη ή αναθεώρηση του Οργανισμού και του Εσωτερικού Κανονισμού. Για λόγους νομοτεχνικής ορθότητας, θα έπρεπε ενδεχομένως όλες οι αρμοδιότητες της Ολομέλειας να περιληφθούν στο άρθρο 25.

6. Επί του άρθρου 30

Διά του άρθρου 30 ορίζονται η διάρκεια της θητείας, τα προσόντα εκλογιμότητας, η διαδικασία ανάδειξης του Γενικού Γραμματέα και των Γραμματέων της Ακαδημίας, καθώς και ο τρόπος αναπλήρωσής τους. Ειδικότερα, στην παράγραφο 5 ορίζεται, ως προς τον τρόπο αναπλήρωσης του Γενικού Γραμματέα, ότι «[α]ν ο Γενικός Γραμματέας ελλείπει, απουσιάζει ή κωλύεται, τον αναπληρώνει προσωρινά ένας από τους Γραμματείς που ορίζεται από αυτόν ή, στην περίπτωση που ελλείπει ο Γενικός Γραμματέας, από τον Πρόεδρο της Ακαδημίας. (...)». Δεδομένου ότι το ανωτέρω εδάφιο ορίζει ακριβώς τη διαδικασία αναπλήρωσης στην περίπτωση που ο Γενικός Γραμματέας ελλείπει, θα μπορούσε να αντικατασταθεί η φράση «ή, στην περίπτωση που ελλείπει ο Γενικός Γραμματέας» με τη φράση «ή, στην περίπτωση που δεν έχει οριστεί από τον ίδιο».

7. Επί των άρθρων 36 και 41

Τα άρθρα 36 και 41 φέρουν τους τίτλους «Σύνθεση Προεδρείου» και «Σύνθεση Συγκλήτου», αντιστοίχως, σύμφωνα δε με τις οικείες ρυθμίσεις το μεν Προεδρείο κάθε Τάξης αποτελείται από τον Πρόεδρο, τον Αντιπρόεδρο και τον Γραμματέα της, η δε Σύγκλητος της Ακαδημίας από τον Πρόεδρο, τον Αντιπρόεδρο, τον Γενικό Γραμματέα, τον Πρόεδρο του προηγούμενου έτους, δύο (2) Γραμματείς της Ακαδημίας και τους τρεις (3) Πρόεδρους των Τάξεων.

Επισημαίνεται ότι η «συγκρότηση» συλλογικού οργάνου αναφέρεται στις ιδιότητες υπό τις οποίες τα μέλη του συμμετέχουν σε αυτό (άρθρο 13 Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας – ν. 2690/1999), ενώ η «σύνθεσή» του αφορά τα συγκεκριμένα πρόσωπα που συμμετέχουν σε αυτό (άρθρο 14 του ανωτέρω Κώδικα). Επομένως, ο τίτλος του άρθρων 36 και 41 πρέπει να τεθεί στο ορθό «Συγκρότηση Προεδρείου» και «Συγκρότηση Συγκλήτου», αντιστοίχως.

8. Επί των άρθρων 39 και 40 [Κεφάλαιο Ι']

Παρατηρείται ότι ο τίτλος του Κεφαλαίου Ι' στο κείμενο του νομοσχεδίου («Αρμοδιότητες των Προεδρείων των Τάξεων») είναι διαφορετικός από τον τίτλο του ίδιου Κεφαλαίου στον Πίνακα Περιεχομένων που συνοδεύει το νομοσχέδιο («Έργα του Προεδρείου των Τάξεων»).

9. Επί των άρθρων 42 και 80

Διά του άρθρου 42, και ειδικότερα διά των οριζόμενων στις περιπτώσεις α) έως ι) της παραγράφου 1, ορίζονται οι αρμοδιότητες της Συγκλήτου, η οποία, σύμφωνα με την Ανάλυση Συνεπειών Ρύθμισης, «μεταξύ άλλων, εκπροσωπεί, η ίδια ή μέσω του Προέδρου και του Γενικού Γραμματέα από κοινού, την Ακαδημία ενώπιον των Αρχών, των δικαστηρίων, των διεθνών και ευρωπαϊκών Ακαδημιών, των νομικών προσώπων δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου ή των θρησκευτικών αρχών, των ιδιωτών και εν γένει έναντι τρίτων, ενώ έχει και την αποκλειστική αρμοδιότητα για όλα τα διοικητικά και οικονομικά θέματα, εφόσον δεν προβλέπεται διαφορετικά». Επιπλέον, σύμφωνα με τις εξουσιοδοτικές διατάξεις που περιλαμβάνονται στο άρθρο 80, η Σύγκλητος εκδίδει, με απόφασή της, τους εσωτερικούς κανονισμούς των μόνιμων Επιτροπών της Ακαδημίας ή, ελλείψει αυτών, καθορίζει τα καθήκοντα και τα έργα τους (παρ. 1), συντάσσει τον Εσωτερικό Κανονισμό της Ακαδημίας και τους Εσωτερικούς Κανονισμούς των Ερευνητικών Κέντρων και των Γραφείων Έρευνας, οι οποίοι εγκρίνονται από την Ολομέλεια (παρ. 5), και καθορίζει με απόφασή της τα έξοδα κίνησης, έρευνας και παράστασης των μελών της Ακαδημίας και των ξένων εταίρων (παρ. 7). Για λόγους νομοτεχνικής πληρότητας, θα ήταν ενδεδειγμένο οι ως άνω αρμοδιότητες της Συγκλήτου να μην αναφέρονται το πρώτον στις εξουσιοδοτικές διατάξεις, αλλά να ορίζονται και στη διάταξη της παραγράφου 1 του άρθρου 42.

10. Επί του άρθρου 50

Το άρθρο 50 φέρει τον τίτλο «Συνεδρίες Τάξεων» και ρυθμίζει ζητήματα που αφορούν στις συνεδρίες των Τάξεων της Ακαδημίας σχετικά με την εκλογή νέων μελών, αλλά και τη διαδικασία πρόσκλησης τρίτων στις λοιπές συνεδρίες των Τάξεων και των Επιτροπών. Κατά τούτο, θα ήταν ενδεχομένως σκόπιμο να προστεθεί στον τίτλο του άρθρου, μετά τις λέξεις «Συνεδρίες Τάξεων», η φράση «και Επιτροπών».

Αθήνα, 9 Ιουλίου 2024

Ο Εισηγητής
Αλέξανδρος Κεσσόπουλος
Επίκουρος Καθηγητής του Πανεπιστημίου Κρήτης
Επιστημονικός Συνεργάτης

Ο Προϊστάμενος του Α΄ Τμήματος
Νομοτεχνικής Επεξεργασίας
Ξενοφών Παπαρρηγόπουλος
Καθηγητής του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου

Ο Προϊστάμενος της Α΄ Διεύθυνσης
Επιστημονικών Μελετών
Αντώνης Παντελής
Ομότιμος Καθηγητής της Νομικής
Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών

Ο Πρόεδρος του Επιστημονικού Συμβουλίου
Κώστας Μαυριάς
Ομότιμος Καθηγητής της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών